

KẾT NỐI VỚI CHƯƠNG TRÌNH

HỌC SINH HỌC VỀ:

Những sự kiện dẫn đến bước ngoặt trong công cuộc đấu tranh giành độc lập của dân tộc ta vào thế kỉ X.

HỌC SINH HỌC ĐỂ:

1. Phát triển năng lực tìm hiểu lịch sử

Khai thác và sử dụng được thông tin của một số tư liệu lịch sử đơn giản trong bài dưới sự hướng dẫn của GV.

2. Phát triển năng lực nhận thức và tư duy lịch sử

– Trình bày được những nét chính về các cuộc vận động giành quyền tự chủ của nhân dân ta dưới sự lãnh đạo của họ Khúc và họ Dương – mức độ hiểu.

– Mô tả được những nét chính của trận chiến Bạch Đằng lịch sử năm 938 và những điểm độc đáo trong tổ chức đánh giặc của Ngô Quyền – mức độ hiểu.

– Nêu được ý nghĩa lịch sử của chiến thắng Bạch Đằng năm 938 – mức độ biết.

3. Phát triển năng lực vận dụng

Phát triển năng lực vận dụng kiến thức, kĩ năng đã học qua việc hoàn thành câu 2 trong phần Luyện tập – Vận dụng.

4. Hình thành những phẩm chất

Bồi dưỡng lòng yêu nước, tự hào dân tộc và ý chí căm thù giặc ngoại xâm.

KHỞI ĐỘNG BÀI HỌC

- **Gợi ý 1:** GV dùng phần dẫn nhập trong sách để dẫn dắt HS – yêu cầu HS quan sát, GV đặt các câu hỏi liên quan đến phần dẫn nhập.
- **Gợi ý 2:** GV cho HS giải ô chữ về các cuộc khởi nghĩa trước thế kỉ X và dẫn dắt vào bài mới.

Bài
19

BƯỚC NGOẶT LỊCH SỬ ĐẦU THẾ KỈ X (2 tiết)

Học xong bài này, em sẽ:

- * Trình bày được những nét chính về các cuộc vận động giành quyền tự chủ của nhân dân ta dưới sự lãnh đạo của họ Khúc và họ Dương.
- * Mô tả được những nét chính của trận chiến Bạch Đằng lịch sử năm 938 và những điểm độc đáo trong tổ chức đánh giặc của Ngô Quyền.
- * Nêu được ý nghĩa lịch sử của chiến thắng Bạch Đằng năm 938.

Những cuộc khởi nghĩa Hai Bà Trưng đến Phùng Hưng lần lượt nổ ra và thổi bùng những khát khao giành độc lập của nhân dân ta vẫn rục rịch suốt ngàn năm Bắc thuộc. Đầu thế kỉ X, một bước ngoặt lịch sử quan trọng đã xảy ra, biến khát khao thiêng liêng đó của dân tộc trở thành hiện thực.

I. CUỘC ĐẤU TRANH GIÀNH QUYỀN TỰ CHỦ CỦA HỌ KHÚC, HỌ DƯƠNG

1. Họ Khúc xây dựng nền tự chủ

– Việc nhà Đường công nhận chức Tiết độ sứ cho Khúc Thừa Dụ thể hiện điều gì?

– Hãy cho biết những việc làm của Khúc Thừa Dụ và Khúc Hạo để xây dựng nền tự chủ cho dân tộc.

Từ cuối thế kỉ IX, nhà Đường suy yếu. Nhân cơ hội đó, Khúc Thừa Dụ, một hào trưởng ở Hải Dương ngay nay đã đánh chiếm thành Đại La và tự xưng Tiết độ sứ, xây dựng một chính quyền tự chủ. Năm 906, nhà Đường buộc phải phong chức Tiết độ sứ cho Khúc Thừa Dụ.

Năm 907, Khúc Thừa Dụ mất, con trai là Khúc Hạo lên thay. Trong 10 năm (907 – 917), chính quyền Khúc Hạo đã tiến hành nhiều cải cách tiến bộ, đặt nền móng cho việc xây dựng chính quyền tự chủ của một nhà nước độc lập với phương Bắc.

CẢI CÁCH KHÚC HẠO

Chủ trương: "Chính sự cốt chuộng khoan dung, giản dị, nhân dân đều được yên vui"

19.1 Những chính sách cải cách của Khúc Hạo

HƯỚNG DẪN HOẠT ĐỘNG PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC PHẦN I

Hoạt động 1: Phát triển năng lực nhận thức và tư duy lịch sử – mức độ hiểu.

- GV đặt vấn đề: từ cuối thế kỉ IX, Trung Quốc rơi vào loạn lạc, nhà Đường suy yếu, khắp nơi nổi dậy. Vua nhà Đường buộc phải công nhận chức Tiết độ sứ của Khúc Thừa Dụ. Việc nhà Đường công nhận chức Tiết độ sứ cho Khúc Thừa Dụ thể hiện điều gì?
- Đa số HS lớp 6 chỉ trả lời được một ý: thể hiện nhà Đường đã suy yếu.
- GV gợi ý cho HS trả lời ý 2: Khúc Thừa Dụ thực hiện một cuộc cướp chính quyền một cách khéo léo, đẩy nhà Đường vào thế đã rồi – buộc phải công nhận chính quyền tự chủ của người Việt.

2. Dương Đình Nghệ chống quân Nam Hán, củng cố nền tự chủ

Dựa vào lược đồ 19.2 kết hợp với thông tin trong bài học, em hãy trình bày những điểm chính về diễn biến và kết quả chống quân Nam Hán do Dương Đình Nghệ lãnh đạo.

Mùa thu năm 930, quân Nam Hán xâm lược nước ta. Dương Đình Nghệ, một vị tướng cũ của Khúc Hạo, lãnh đạo nhân dân tiếp tục đấu tranh chống Nam Hán.

Từ làng Giàng (Thiệu Dương, Thanh Hoá), Dương Đình Nghệ xây dựng lực lượng ngày càng lớn mạnh. Năm 931, ông đem quân ra tấn công thành Đại La. Quân Nam Hán lo sợ, vội cho người về nước xin viện binh. Viện binh chưa đến nơi thì đội quân của Dương Đình Nghệ đã chiếm được Đại La và chủ động đón đánh quân tiếp viện. Quân Nam Hán đại bại, chủ tướng Trình Bảo bị chém đầu.

Sau khi đánh tan quân Nam Hán, Dương Đình Nghệ tự xưng là Tiết độ sứ, khôi phục nền tự chủ.

19.2 Lược đồ chống quân Nam Hán lần thứ nhất

97

Hoạt động 2: Rèn luyện năng lực nhận thức và tư duy lịch sử – mức độ hiểu.

- Dựa vào sơ đồ 19.1, GV cho HS thảo luận và đưa ra đáp án. Gợi ý trả lời:
- + **Ý 1: việc làm của Khúc Thừa Dụ**
Đánh chiếm thành Đại La và tự xưng Tiết độ sứ, xây dựng một chính quyền tự chủ.
- + **Ý 2: việc làm của Khúc Hạo**
Năm 907, Khúc Thừa Dụ mất, con trai là Khúc Hạo lên thay. Trong 10 năm (907 – 917), chính quyền Khúc Hạo đã tiến hành nhiều cải cách tiến bộ, đặt nền móng cho việc xây dựng chính quyền tự chủ của một nhà nước độc lập với phương Bắc (HS kể được 4 cải cách chính theo sơ đồ).

- GV mở rộng, nâng cao kiến thức: mục đích những cải cách của Khúc Hạo là gì? (HS phải diễn đạt lại theo ý của các em: chính sách trị nước lấy khoan dung với dân làm đầu để cho muôn dân được yên vui).

Hoạt động 3:

- Phát triển năng lực tìm hiểu lịch sử – mức độ vận dụng.

GV cho HS quan sát lược đồ 19.2 để tiến hành thảo luận và đưa ra đáp án. Gợi ý trả lời: theo nội dung có trong lược đồ (lưu ý các kí hiệu trên bản đồ thể hiện sự kiện lịch sử xảy ra tại các châu lớn (đơn vị hành chính của nước ta thời thuộc Đường) và quy mô rộng khắp nước lúc bấy giờ: Hồng Châu, Giao Châu, Ái Châu. Lưu ý hai địa danh là Làng Giàng và Tống Bình).

- Phát triển năng lực nhận thức và tư duy lịch sử – mức độ hiểu.

- + Trên cơ sở quan sát thông tin và lược đồ 19.2, gợi ý trả lời: Từ Làng Giàng (Thiệu Dương, Thanh Hoá), Dương Đình Nghệ xây dựng lực lượng ngày càng lớn mạnh. Năm 931, ông đem quân ra tấn công thành Đại La. Quân Nam Hán lo sợ, vội cho người về nước xin viện binh. Viện binh chưa đến nơi thì đội quân của Dương Đình Nghệ đã chiếm được Đại La và chủ động đón đánh quân tiếp viện. Quân Nam Hán đại bại, chủ tướng Trình Bảo bị chém đầu. Kết quả: Dương Đình Nghệ tự xưng là Tiết độ sứ, khôi phục nền tự chủ.
- + **GV lưu ý:** GV lưu ý HS về ý nghĩa của cuộc kháng chiến chống quân Nam Hán (Thời gian rất ngắn – chỉ trong vòng 10 năm Dương Đình Nghệ đã khôi phục và củng cố tiếp nền tự chủ bắt đầu từ Khúc Thừa Dụ).

HƯỚNG DẪN HOẠT ĐỘNG PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC PHẦN II

Hoạt động 1: Phát triển năng lực tìm hiểu lịch sử – vận dụng.

HS sử dụng được hai tư liệu 19.4, 19.5 và thông tin trong phần Nhân vật lịch sử, vận dụng để thực hiện yêu cầu cần đạt của hoạt động 1.

Phát triển năng lực nhận thức và tư duy lịch sử – mức độ hiểu.

- **Bước 1:** Để phát triển năng lực này cho HS, GV nên tổ chức hoạt động dạy học thực hiện yêu cầu cần đạt phần II như những gợi ý sau
- + Ngô Quyền là người như thế nào?
- + Ông đánh giá và nhận định về điểm yếu, điểm mạnh của địch như thế nào?
- + Ngô Quyền vạch ra kế hoạch đánh địch như thế nào? Vị trí quyết chiến nằm ở đâu? Cách đánh ra sao?
- **Bước 2:** GV tổ chức cho HS đóng vai một vị tướng của Ngô Quyền để tóm tắt lại kế hoạch đánh giặc của chủ tướng cho binh lính.

Gợi ý trả lời: Ngô Quyền đánh giá về quân Nam Hán có lợi ở chiến thuyền, điểm yếu của quân ta nếu không phòng bị trước thì “thế được thua chưa biết ra sao”. Chuẩn bị kế hoạch đánh giặc và xác định cách đánh: 1. Sai người đem cọc vạt nhọn đầu bịt sắt đóng ngầm trước ở cửa biển; 2. Cho thuyền nhẹ ra khiêu chiến; 3. Nhử thuyền của giặc theo nước triều lên vào vị trí có bãi cọc ngầm; 4. Chế ngự, không cho chiếc nào ra thoát.

Hoạt động 2: Rèn luyện năng lực tìm hiểu lịch sử – mức độ vận dụng.

- HS quan sát thông tin và tư liệu 19.5, hiểu văn bản lịch sử, rút ra những thông tin cần thiết. Vận dụng diễn đạt lại theo ý của mỗi cá nhân về ý nghĩa của chiến thắng Bạch Đằng
- Gợi ý trả lời: trận Bạch Đằng năm 938 đã chấm dứt thời Bắc thuộc, mở ra một thời kì mới trong lịch sử dân tộc ta – thời kì độc lập, tự chủ lâu dài.

II. NGÔ QUYỀN VÀ CHIẾN THẮNG BẠCH ĐẰNG NĂM 938

Dựa vào thông tin và các tư liệu bên dưới, em hãy:

- Tóm tắt kế hoạch đánh giặc của Ngô Quyền (nhận định điểm mạnh, điểm yếu của kẻ thù; địa điểm đón đánh; dự kiến về thời gian và cách đánh, ...).
- Nêu ý nghĩa của chiến thắng Bạch Đằng đối với lịch sử dân tộc.

Năm 937, Dương Đình Nghệ bị viên tướng dưới quyền là Kiều Công Tiễn giết hại. Con rể của Dương Đình Nghệ là Ngô Quyền kéo quân ra Bắc để hỏi tội Kiều Công Tiễn sai người sang cầu cứu nhà Nam Hán. Năm 938, vua Nam Hán sai con là Lưu Hoàng Tháo đem quân vượt biển sang xâm lược nước ta. Ngô Quyền đã nhanh chóng tiến quân vào thành Đại La, giết Kiều Công Tiễn, khẩn trương chuẩn bị chống quân xâm lược.

Nhân vật lịch sử

Ngô Quyền (898 – 944)

Ngô Quyền, người Đường Lâm (Sơn Tây, Hà Nội), cùng làng với Phùng Hưng. Đại Việt sử kí toàn thư cho biết, Ngô Quyền là người: “khôai ngô, mắt sáng như chớp, dáng đi thong thả như hổ, có trí dũng, sức có thể nâng được vạc; làm nhà tướng của Dương Đình Nghệ, được Đình Nghệ gả con gái và cho quyền quân Ái Châu”.

19.3 “Ngô Quyền nghe tin Hoàng Tháo sắp đến, bảo các tướng tá rằng: “... bọn chúng (quân Nam Hán) có lợi ở chiến thuyền, ta không phòng bị trước thì thế được thua chưa biết ra sao. Nếu sai người đem cọc vạt nhọn đầu bịt sắt đóng ngầm trước ở cửa biển, thuyền của bọn chúng theo nước triều lên vào trong hàng cọc thì sau đó ta dễ bề chế ngự, không cho chiếc nào ra thoát”.

(Đại Việt sử kí toàn thư, tập I, NXB Khoa học xã hội, Hà Nội, 1998, tr.203)

19.4 Lược đồ trận Bạch Đằng năm 938

98

LƯU Ý VỚI GIÁO VIÊN

Về phương pháp và tổ chức hoạt động

- GV có thể dùng một hoạt động của phần Luyện tập – Vận dụng để làm hoạt động kết bài.
- GV cho HS liệt kê tên các cuộc khởi nghĩa và người lãnh đạo để kết bài.
- GV cũng có thể tạo một chuỗi các sự kiện và chuỗi thời gian để HS nối dữ kiện.
- Sau bài học này, HS sẽ học bài Chăm-pa và Phù Nam, nên GV cần làm rõ những sự kiện trong bài là bước ngoặt mở ra thời kì độc lập, tự chủ cho dân tộc sau hơn 1000 năm Bắc thuộc. Thời kì độc lập tự chủ này các em sẽ được học ở lớp 7.

Cuối năm 938, đoàn thuyền chiến do Lưu Hoàng Tháo chỉ huy tiến vào cửa sông Bạch Đằng. Nhân lúc thủy triều lên, Ngô Quyền cho thuyền nhỏ ra khiêu chiến, nhử quân giặc tiến sâu vào cửa sông. Lưu Hoàng Tháo cho quân đuổi theo, vượt qua bãi cọc ngầm.

Đợi khi thủy triều rút, Ngô Quyền hạ lệnh tấn công. Quân giặc thua và phải rút ra biển, thuyền va vào cọc nhọn. Tà đem thuyền ra đánh, quân giặc hoảng loạn nhảy xuống sông. Lưu Hoàng Tháo tử trận.

Trận Bạch Đằng năm 938 đã chấm dứt thời Bắc thuộc, mở ra một thời kì mới trong lịch sử dân tộc ta – thời kì độc lập, tự chủ lâu dài.

19.5

"Chiến thắng Bạch Đằng là cơ sở của việc phục hồi quốc thống. Về sau đến thời Đinh, Lê, Lý, Trần vẫn còn nhớ vào dư âm lâm liệt của trận ấy. Vô cùng lớn ấy còn vĩ đại đến nghìn năm, chứ có phải chỉ rằng rõ một thời mà thôi đâu!"

(Ngô Thì Sĩ, Đại Việt sử ký tiền biên, NXB Khoa học xã hội, Hà Nội, 1997, tr. 140)

LUYỆN TẬP – VẬN DỤNG

Luyện tập

1. Điền sự kiện vào các mốc thời gian trong sơ đồ bên dưới? Tại sao những sự kiện đó lại tạo nên bước ngoặt lịch sử đầu thế kỉ X?

Vận dụng

2. Em hãy tra cứu thông tin để biết hiện nay có những con đường, trường học, làng xã hay di tích lịch sử, ... nào mang tên các vị anh hùng dân tộc trong thời Bắc thuộc ở nơi em đang sống.

HƯỚNG DẪN LUYỆN TẬP – VẬN DỤNG

Câu 1:

- Năm 905, Khúc Thừa Dụ tự xưng Tiết độ sứ.
- Năm 907, Khúc Thừa Dụ mất, con trai là Khúc Hạo lên thay.
- Năm 931, Dương Đình Nghệ tập hợp lực lượng, đem quân ra tấn công thành Tống Bình.
- Năm 938, chiến thắng Bạch Đằng.

Những sự kiện này tạo nên bước ngoặt lịch sử đầu thế kỉ X vì nó chấm dứt thời Bắc thuộc, mở ra một thời kì mới trong lịch sử dân tộc ta – thời kì độc lập, tự chủ lâu dài.

Câu 2: Bài tập về nhà, có sự hỗ trợ của phụ huynh hoặc GV trong việc tìm những thông tin được yêu cầu. GV có thể yêu cầu HS phát biểu cảm nghĩ sau khi thực hiện xong hoạt động.

- GV chuẩn bị bản đồ Việt Nam hiện đại để HS đối chiếu với các lược đồ khởi nghĩa, qua đó giúp HS liên hệ được các địa phương thời hiện đại tương ứng với địa bàn các cuộc khởi nghĩa.

VỀ HÌNH THÀNH NĂNG LỰC CHUNG

GV tham khảo bảng năng lực chung trong phần hướng dẫn sử dụng SGK và tùy theo cách thức tổ chức hoạt động trên lớp để giúp HS đạt được năng lực chung có liên quan. Riêng bài này, GV có thể góp phần hình thành năng lực giải quyết vấn đề và sáng tạo qua việc hướng dẫn HS nêu được những điểm độc đáo trong cách thức đánh giặc của Ngô Quyền.

Kiến thức bổ trợ cho GV

Mô tả trận Bạch Đằng năm 938, trích từ sách An Nam chí lược của Lê Tắc soạn năm 1335:

"Khi Hoàng Tháo tới Giao Châu, Ngô Quyền đã giết Công Tiễn, rồi đem quân đón đánh Tháo. Trước đó, Ngô Quyền đã cho cắm cọc vót nhọn và bọc sắt ở cửa biển rồi, khiến người đem thuyền nhẹ, chờ khi nước thủy triều dâng lên thì khiêu chiến, giả thua, chạy trốn. Hoàng Tháo đuổi theo, một lát sau, thủy triều xuống, các chiến thuyền của Tháo bị mắc cọc, không trở về được, khiến cho quân bị tan rã và chết đuối. Khi ấy, Nghiêm (tên của vua Nam Hán, cha của Hoàng Tháo – người dẫn) tới đồn trú ở cửa biển để cứu trợ, nhưng nghe nói Tháo bị thất trận, bèn trở về".